

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ.

(*Ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παραδόσεων τοῦ Κ. Κ. Π.*)

Ἐπιχειρῶ νὰ πᾶς ἐκθέσω τὴν μακρὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀπέβαλε τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν μέχρι τῆς πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς, ἐν ἔτει 1821, γενομένης πρώτης εὐτυχοῦς ἀποκείρας.

Ἡ ἱστορία αὕτη παρίστησιν ἐκ πρώτης ὀψεως θέαμα θλιβερόν. Παρατηρήσατε τῶντι. Ἡ τοσοῦτον μεγαλουργήσασα ἀρχαία ἐλευθερία ἐκπνέουσα ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τῆς ὑπὸ τοῦ Μορμίου πυρπολουμένης Κορίνθου· ὁ ἀπαράμιλλος ἐκεῖνος πολιτισμὸς βαθμῶν μαραινόμενος ὑπὸ τῆς δηλητηρίου πνοῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς Κυριαρχίας, καὶ ἔπειτα συντριβόμενος ὑπὸ τοῦς σιδηροῦς πίδαας τῶν βαρβάρων τῆς ἄρκτου· τὰ ἀπειράριθμα τῶν βαρβάρων τούτων στίφη, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκπορθοῦντα τὴν Ἑλλάδα, ὡς κύματα παλῖρροθα, καὶ ἐπὶ τέλους ἐμπήγοντα διὰ παντὸς τὰς βιαιότους αὐτῶν κλύδας εἰς τὰς χαριεστάτας κοιλάδας, ὅπου ἄλλοτε ὑψούντο τὰ κομψότερα τῆς τέχνης ἔργα· ὁ καχεκτικὸς τοῦ Βυζαντίου ὀργανισμὸς ἀγωνιζόμενος εἰς μάτην νὰ δώσῃ σκιάν τινα ῥυθμοῦ καὶ τάξεως εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων. Οἱ σταυροφόροι τῆς δύσεως προπαρασκευάζοντες τὸν θρίαμβον τῆς ἀνατολικῆς ἡμισελήνου, καὶ ἐγείροντες τοὺς βαρβάρους αὐτῶν πόρτους καὶ τὴν χειροκρατικὴν νομοθεσίαν εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα τῆς ἰσότητος καὶ τῆς εὐνομίας· τελευτήσαν, ἡ Ὀθωμανικὴ κυριαρχία ἐπικαθημένη ἐπὶ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ἐκείνων ἐρειπίων· καὶ πᾶσα ἡ διςχιλιέτης αὐτῇ τραγωδία τελουμένη ἐν βαθυτάτῃ σιωπῇ, τὴν ὁποῖαν διακόπτουσιν ἐκ διαλειμάτων μόνοι οἱ τῶν θυμάτων στεναγμοί... Ἄ! βεβαίως τὸ θέαμα εἶναι θλιβερόν, θλιβερώτατον! καὶ ἴσως μεταξὺ ὑμῶν τινὲς ἐρωτήσωσι· πρὸς τί ἄρα νὰ μοχθῶμεν ἵνα φέρωμεν εἰς φῶς τὰς δεινὰς αὐτὰς περ πετείας; καὶ δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ κατακοντίσωμεν εἰς τὸ τοῖκου μῶδες τοῦ μεσαίωνος πέλαγος τὴν δυσανάγνωστον βίβλον τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἱστορίας μας, καὶ διὰ φανταστῆς γεφύρας νὰ συνεχίσωμεν τὰς λαμπρὰς τῆς ἀρχαιότητος ἡμέρας μετὰ τὰ ἐπ' ἐσχάτων γενόμενα μεγάλα ἔργα;

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη τῶν γεγονότων τούτων ἐποψία εἶναι ἀτελής, εἶναι μονομερής· ἀποκαλύπτω ἤδη ὅλον κληρον καὶ πλήρες τὸ θέαμα τὸ ὅποιον ἔχομεν νὰ μελετήσωμεν.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς, ἀροῦ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀνωθεν αὐτῇ ταχθεῖσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐντολήν, παρηρτομένη μὲν τοῦ πολιτικοῦ σταδίου· ἀλλὰ, καίπερ ὑποκείμενα εἰς τὸν κοινὸν τοῦτον νόμον τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας, διετέλει ἐν τῷ γήρᾳ τοσοῦτον ἀνωτέρα

τῶν ἐτι ἀκμαζόντων κυριάρχων αὐτῆς, ὥστε ὑπεχρέωται αὐτοὺς πολλάκις μὲν νὰ τὴν σεβασθῶσι καὶ νὰ τὴν παραμυθίσωσιν, μέχρι τέλους δὲ νὰ τὴν θεωρήσωσιν ὡς διδασκαλὸν ἀμειψτον τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῶν γραμμάτων.— Βραδύτερον, ἐπὶ τοῦ μεγάλου καὶ παγκοίνου ναυαγίου τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπέβαλε μὲν καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ δημοσίου, τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου, ἀλλὰ διεφύλαξε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ἀκαταγώνιστον τοῦ ἐθνισμοῦ αἶσθημα· ἀρ' ὅλους δὲ τοὺς προτέρους αὐτοῦ θησαυροὺς, μὴ ἦν σωζόν εἰμὴ τὰ δύο ταῦτα καὶ μόνα κομμήματα, ἦτο τοσοῦτον ἐτι πλουσιώτερον καὶ ἰσχυρότερον τῶν ἐν μέσῃ Ἑλλάδι ἐποικησάντων μυριοπληθῶν βαρβάρων, ὥστε, ἀντὶ νὰ ἐνδῶσθαι εἰς αὐτοὺς, τοῦναντίον τοῦς συνεχώνευεν ἐντὸς ἑαυτοῦ βαθμῶν, μεταδὼν μὲν εἰς τοὺς ξένους τὴν γλῶσσαν, τὸν ἐθνισμόν, τὸ ὄνομα, γενόμενον δὲ δι' ἐκείνων πολυπληθέστερον, ῥωμαλεώτερον, καρτερικώτερον.— Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, τὸ ἔθνος παραδέχεται τὸν Χριστιανισμόν, ἀναδεικνύεται ὁ κυριώτατος, ὁ πρώτιστος αὐτοῦ ἀντιπρόσωπος καὶ ὑπέρτης κατὰ πᾶσαν τὴν ἀνατολήν, προσλαμβάνει νέας ὡς ἐξ αὐτοῦ ἠθικὰς δυνάμεις, καὶ, δοῦλον μέχρι χθὲς, περιβάλλεται ἤδη τὴν αὐτοκρατορικὴν γλαυῦδα, καθήται εἰς τὸν Βυζαντινὸν θρόνον καὶ ἐκτείνει τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἰσχύιν του ἐπὶ πολὺ.— Ἐὰν ὅμως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, διὰ τε τοῦ προγονικοῦ αὐτοῦ κληρονομήματος καὶ τῶν νέων ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων ὅσας προσέλαβεν, ἦτο· ἤδη ἀρκετὰ ἰσχυρόν, ὥστε νὰ διατηρήσῃ μὲν τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ, νὰ ἐπιθεσθῇ δὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν εὐφραν του εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς τύχης τοῦ κατὰ τὴν Ἑὼ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, δὲν ἦτον ἐτι ἀποχρώντως κατηρτισμένον καὶ διὰ νὰ συγκροτήσῃ ἰδίαν πολιτικὴν ὑπαρξίν· διότι ἡ γλῶσσα, τὸ θρησκευμα, αἱ παραδόσεις, τὰ συμφέροντα σώζουσι τὴν ἐθνικότητα· διὰ νὰ δυνήθῃ ὅμως ἡ ἐθνικότης αὕτη νὰ ἀναδιδασθῇ μέχρι μονιμοῦ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας, ἀπαιτεῖται τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα νὰ λαβῶσι παγίωσιν τινα, καὶ ἐνότητα, καὶ ῥυθμίσιν, τὴν ὁποίαν τότε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶχεν ἐτι λάβει· ὅθιν ὑποκύπτει μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Φραγκικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τὸ προσηκηρυχθέν σχίσμα τῆς δύσεως, προσθέν εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ διακριτικώτατον προσὸν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ καταστῆσαν ἀδύνατον εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ὑπαρξίν παντὸς κατὰ τὴν ἀνατολήν Δυτικοῦ Κράτους, ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῆς Κυριαρχίας ἐκείνης, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον ἀφκνίζουσιν αἱ ἰδία διενέξεις καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Εὐρώπης.— Τελευταῖον, κατακλύζουσι τὴν Ἑλλάδα τὰ Ὀθωμανικὰ στίφη. Ἀλλ' ὅ,τι αἱ δύο Δυτικαὶ Κυριαρχίαι, ἡ Ῥωμαϊκὴ καὶ ἡ Φραγκικὴ, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι, καὶ περ ἐρειδόμεναι ἐπὶ τῆς διαδόμου ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς δυνάμεως, ἡ ἀνατολικὴ αὕτη κυριαρχία ἡ ἐπὶ μόνῃς τῆς ἰσχύος τῶν ὀπλῶν στηριζομένη, δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ ἐθνισμὸς ἄρα διεσώθη πάλιν καὶ οὐ μόνον διεσώθη, ἀλλ' ἔλαβε καιρὸν νὰ ἐνώσῃ, νὰ ῥυθμίσῃ, νὰ ἀναπτύξῃ τὰ πολύτιμα ὕλικά καὶ ἠθικά στοιχεῖα, ὅσων ἤδη ἐκέκτη-

το· διότι, εἰ καὶ πολλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπά-
 θομεν δυστυχήματα, ἀληθῶς ὁμῶς εἰπεῖν, οὐδεμία ξε-
 νικὴ κυριαρχία ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τοσαύτην ἀνεσιν καὶ
 ἀδειαν πρὸς τὴν ῥύθμισιν ταύτην καὶ ἀνάπτυξιν, ὅσον
 ἡ Ὀθωμανικὴ, ἣτις ἐνειμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν
 ἐκκλησιαστικὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀποκλειστικὴν δια-
 χείρισιν τῶν κοινοτήτων αὐτῶν· ἐπέτρεπεν αὐτοῖς
 μετοχὴν τινὰ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν των
 καὶ πολλάκις τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν φρουρήσιν· οὐ
 δὲν σπουδαῖον κώλυμα ἔθηκεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς
 ἐκπαιδεύσεως, τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας, τῆς βιο-
 μηχανίας· ἀνέθηκεν εἰς αὐτοὺς ἐνίοτε τὰ ὑπέρτατα
 πολιτικὰ ἀξιώματα· καὶ, ἐνὶ λόγῳ, ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ
 συγκροτήσωσιν ἄλγῃ Κράτος ἐν Κράτει· μεχρικοῦ,
 συντελεσθείσης τῆς μακρᾶς, τῆς ὀδυνηρᾶς, ἀλλ' ἀπα-
 ραιτήτου ἐκείνης δοκιμασίας, ἐφθασε τὸ πλήρωμα τοῦ
 χρόνου καὶ ἤρξατο τὸ μέγα, τὸ ἀξιόμνημόνευτον κί-
 νημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Τοιοιουτρόπως πίπτουσι τὰ ἔθνη, τοιοιουτρόπως
 ἄλλα ἀνορθοῦνται! Ἡ θεία Πρόνοια ἐν τῇ μεγαλο-
 πρεπεῖ αὐτῆς πορεῖα ἀπὸ μέσον τῶν αἰώνων παρα-
 σκευάζει διὰ τῆς συμφορᾶς πολλῶν γενεῶν τὴν εὐη-
 μερίαν πολλῶν ἄλλων. Μακάριοι ὅσοι πέτρωνται νὰ
 κληρονομήσωσι τοὺς καρποὺς τῶν παθημάτων ἐκεί-
 νων! Ἀλλὰ τριςμύχκαρες οἱ ὠφελούμενοι ἀπὸ τὰ
 παθήματα ταῦτα διὰ νὰ φυλάξωσι, διὰ νὰ αὐξήσωσι
 τὸ πολύτιμον κληρονόμιμα!— Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν λα-
 χόντες τὴν ἀγαθὴν αὐτὴν μερίδα, καὶ ἤδη ἐλεύθεροι
 ὄντες καὶ εὐνομούμενοι, μὴ φανῶμεν ἐπιλήσμονες τῶν
 γενεῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐξηγόρασαν διὰ τῶν συμφο-
 ρῶν των τὴν ἐνεστώσαν εὐημερίαν. Αἱ συμφοραὶ αὐ-
 ταὶ ὑπῆρξαν πολλαί, διαρκεῖς, φρικώδεις· ἀλλὰ ἐν αὐ-
 ταῖς καὶ δι' αὐτῶν παρήχθη τὸ μέγα τοῦτο καὶ μο-
 ναδικὸν ἴσως ἐν τῇ ἱστορίᾳ γεγονός τῆς ἀναγεννήσεως
 τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἐν αὐταῖς καὶ δι' αὐτῶν τε-
 λευταῖον ἐκυσφύρηθη ἡ πατρίς αὐτὴ, τῆς ὁποίας σὴ
 μερὸν λεγόμεθα πολῖται, ἡ δὲ γυνώσις τῆς πατρίου
 ἱστορίας· ἐθεωρήθη ἀείποτε ὡς τὸ πρῶτιστον τοῦ πο-
 λίτου καθήκον.

Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο· ἄνθρωποι ξένοι, προλα-
 βόντες ἡμᾶς, ἐσπευσαν ν' ἀναδιφύσωσι τὴν μυστηριώ-
 ῃ ἐκείνην βίβλον τῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τύχης
 τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὲν ἤρκεσθησαν νὰ διαδώσωσιν ὅ-
 σα ἐπάθονμεν ἀληθῆ δυστυχήματα, δὲν περιωρίσθησαν
 νὰ εἰπωσιν ὅτι ἐδουλώθημεν, ὅτι ἐβαρβαρώθημεν, ὅτι
 ἐδεκατίσθημεν, ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἦσαν ἀρκετὰ τὰ παθή-
 ματα ταῦτα, ἐπενόησαν καὶ ἄλλα ἀνύπαρκτα καὶ δι-
 σχυρίσθησαν, ὅτι τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων, τῶν ὁποί-
 ων καυχώμεθα ὅτι εἰμεθα ἀπόγονοι καὶ κληρονόμοι
 μὲν τῶν δικαιοματίων εἰς τὴν αἰδίον εὐγνωμοσύνην
 τοῦ πεφωτισμένου κόσμου, κληρονόμοι δὲ, μέχρι τι-
 νὸς τοῦλάχιστον, τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν, ὅτι τὸ γένος
 τοῦτο ἐξεφρίζωθη πρὸ καιροῦ ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ· ὅτι
 τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα σήμερον ὁ κόσμος καλεῖ Ἕλληνας
 καὶ πρὸς ἰδίαν αὐτῶν ἀπορίαν γενεαλογεῖ ἀπὸ Περι-
 κλέους καὶ Φιλοποίμενος, εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ Σκύθαι,
 Σλαῦοι, Ἀλβανοί, παῖδες χωρῶν ὑπερβορείων, ὁμο-
 γενεῖς τῶν Σέρβων, τῶν Βουλγάρων, τῶν Δαλματῶν

καὶ τῶν Μοσκόβων· ὅτι ἐπομένως τὸ ἔθνος τοῦτο ἀ-
 ποτελεῖ ὄγκον ἄμορφον, ἄργον, μὴ ἔχοντα οὐδὲ τὸν
 εἰς τὸν σπινθῆρα εὐφύας. Ὅτι ὁ τελευταῖος αὐ-
 τοῦ ἀγῶν δὲν ἦτο κίνημα ἐθνικόν, τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς
 ἐκεῖνος ἦτον ἀνάξιος, ἀλλὰ ἔργον ξενικῆς ραδιουργίας·
 ὅτι τὰ κατορθώματα τῆς ἐπαναστάσεως ἦσαν οὐδὲν
 ἄλλο ἢ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπελπισίας ἀνθρώπων, τῶν ὁ-
 ποίων κινδυνεύει ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία· ταιαύτην δὲ
 ἀπελπίσιν βλέπομεν πολλάκις καὶ εἰς τὰ κοινότερα
 καὶ εἰς τὰ βαρβαρώτερα τῶν ἐθνῶν. Ὅτι ἤδη τὸ Ἑλ-
 ληνικὸν τοῦτο χάος δὲν ζῇ εἰμὴ τὴν ἐπίπλαστον ζωὴν,
 τὴν ὁποίαν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Μοναρχίαι εὐδοκοῦσι νὰ
 τῷ ἐπιδαφιεύωσιν· ὅτι, συνελόντι εἰπεῖν, οἱ σύγκλυ-
 δες αὐτοὶ ἄνδρες, τὸ φύραμα τοῦτο τῶν βαρβάρων
 δὲν ἀποτελεῖ ἔθνος περιέχον τὰ ἀναγκαῖα ἠθικὰ τῆς
 ὑπάρξεως αὐτοῦ στοιχεῖα καὶ ἔτι διαιγώτερον ἱκανὸν
 νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς γενναίας ἐλπίδας, ὅσας ἡ φαινομένη
 αὐτοῦ ἀνάστασις παρήγαγεν εἰς τὴν πεπλανημένην Εὐ-
 ρώπην.

Καὶ μὴ νομίζετε ὅτι τὰ ταιαῦτα ἐβρέθησαν ὑπὸ
 ἀνθρώπων ἀμαθῶν ἢ ἀγοραίων· ἡ δὲ, ζήθεντα ἀπαξ,
 ἐλησμονήθησαν καὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ληρήματα φαν-
 τασίας νοσερᾶς ἢ ἐμπαθοῦς καρδίας. Πολλοὺ γε καὶ
 δεῖ. Ὁ πρῶτος πρεσβεύσας τὸ Ἑλληνοκτόνον τοῦτο
 σύστημα ἦτο Γερμανὸς ἐπίσημος, ἱστοριογράφος πε-
 ριώνυμος, ἀνὴρ περιβεβλημένος τὴν διπλὴν φαρέτραν
 τῆς δεινοτέρας πολυμαθείας καὶ τῆς μαγικωτέρας
 εὐγλωττίας· τὸ δὲ ἔργον τοῦ ἐχειροκροτήθη ὡς ἱστο-
 ρικὸν ἀριστοτέχνημα (ein historisches Meister-
 werk). Εἶναι ἀληθές, ὅτι μεταξὺ τῶν τε ὁμογενῶν
 αὐτοῦ καὶ ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν εὗρεθησαν φίλοι τῆς
 Ἑλλάδος ἀναδεχθέντες τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνασκευῆς
 του. Πολλοὶ ὁμῶς καὶ ἐμβριθεῖς ἄνδρες δὲν μετε-
 πείσθησαν, καὶ, μεταξὺ ἄλλων, εἰμπορεῖτε νὰ ἰδῇτε
 εἰς σύγγραμμα σοφώτατον, πρὸ τινων ἐνιαυτῶν ἐκ-
 δοθὲν ἵνα καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τὴν Εὐρώπην τὴν
 γεωγραφικὴν, ἐθνογραφικὴν, πολιτικὴν καὶ ἠθικὴν κα-
 τάστασιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀντιγεγραμ-
 μένα τὰ δόγματα τοῦ Γερμανοῦ ἐκείνου παρ' ἀνθρώ-
 που, τὸ παράδοξον, φίλου ἡμῶν, καὶ ὡς συμπέρασμα
 ἐπαγόμενον, ὅτι «ὁ Φαλλμεραύερος θαυμασίως ἀπέ-
 δεῖξε τὴν ἐντελὴ ἐξαφάνισιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλή-
 νων καὶ τὴν ὑπὸ Σλαύων καὶ Ἀλβανῶν ἀντικατά-
 στασιν των.»

Σὰς ἐρωτῶ ἤδη! Εἶναι δυνατόν νὰ διαμείνωμεν ἐπὶ
 πλέον θεαταὶ ἀδιάφοροι τοῦ περὶ ἡμῶν, τοῦ περὶ τῆς ὑ-
 πάρξεως ἢ μὴ ὑπάρξεως ἡμῶν συγκροτουμένου τούτου
 ἀγῶνος, χωρὶς νὰ κατηγορηθῶμεν δικαίως, ὅτι στεροῦ-
 μεθα τοῦ πρώτου παντός ἔθνους προτερήματος, τῆς φι-
 λοτιμίας, ἡ ὅτι ὁμοιάζομεν τὰ βάρβαρα ἐκεῖνα ἔθνη
 τῶν ὁποίων ἄλλοι ἀναδέχονται νὰ ἱστορήσωσι τὴν
 τύχην, διότι αὐτὰ ἀδυνατοῦσι νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ
 ἱερώτατον τοῦτο τῶν χρεῶν; Μᾶς λέγουσιν ὅτι δὲν
 εἰμεθα ἔθνος· ἃς δεῖξωμεν λοιπὸν εἰς αὐτοὺς, μὲ
 τὴν ἱστορίαν εἰς τὰς χεῖρας, ὅτι διὰ παντός τοῦ
 χρόνου ὑπῆρξαμεν ἔθνος γενναῖον, ζωηρόν, ἀκαταδά-
 μαστον. Μᾶς λέγουσιν ὅτι ὁ ἀγαθὸς τῆς Ἑλλάδος
 δαίμων ἀπέπτη πρὸ καιροῦ ἀφ' ἡμῶν· ἃς ἀποδείξω-

μεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ ζωογόνον αὐτοῦ πνεῦμα αὐδέποτε ἐγκατέλιπε τὴν ἱερὰν ταύτην γῆν. Μᾶς λέγουσιν ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία μας εἶναι ἔργον ξενικῆς ῥαδιουργίας· ἃς ἀποδείξωμεν ὅτι ἔχει βαθυτάτας εἰς τὴν ἱστορίαν ῥίζας· ἃς ἀναβιδάσωμεν τὸν λαμπρὸν τῆς ἱκανοποιήσεως μας ἀνδριάντα ἐπὶ τὴν κρηπίδα τῶν αἰώνων· ἃς μελετήσωμεν, ἐνὶ λόγῳ, τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἀλλὰ γόνιμον τοῦ παρελθόντος ἡμῶν δράμα, καὶ ἃς δείξωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι καλῶς γινώσκουμεν τίνες ἡμεῖς, πόθεν ἤλθομεν, ποῦ πορευόμεθα. Ὁ ζῆλος περὶ τῆς σπουδῆς τῆς πατρίδος ἱστορίας ὑπῆρξεν αἰεὶ ποτὲ μέγα ἐθνικὴς ζωῆς τεκμήριον!

Ἐκ τῆς πρὸ μικροῦ τεθείσης ὑπ' ὄψιν ὑμῶν συγκεφαλαιωτέως τοῦ ἱστορικοῦ σταδίου τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ διατρέξωμεν εἶδατε ἤδη, ὅτι ἡ ἱστορία θέλει κηρύξει ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος μεγάλας, ἀναμφισβητήτους ἀληθείας. Ἀλλὰ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπακθῶ ἀπὸ σήμερον εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν, τὰς κυριώτερας, ἵνα διαλύσω μὲν ἐκ προοιμίου, εἰ δυνατόν, πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῶν συμπερασμάτων τῆς σπουδῆς ταύτης, παραστήσω δὲ εἰς ὑμᾶς πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν πρακτικὴν αὐτῆς ὠφέλειαν.

Καὶ πρῶτον περὶ τῆς γενομένης εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσβολῆς ξένων ἐθνῶν καὶ τῆς ἐπιμιξίας αὐτῶν μετὰ τοῦ ἀρχαίου φύλου. Πολλοὶ μεταξὺ ἡμῶν ἀνθρωποθηωροῦσι τὴν ἐπιμιξίαν ταύτην ὡς δυστύχημα μέγα, ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀποδειχθῇ ἱστορικῶς ἀνύπαρκτος, (πράγμα ἀδύνατον), καὶ στοχάζονται πᾶν ἄλλο ἱστορικὸν σύστημα ἀνάξιον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοτιμίας. Τὸ αἰσθημάτων εἶναι εὐγενές, ἀλλ' ἡ ἀπάτη πρόδηλος. Τὰ μάλιστα μεγαλοφυῶντα τῶν ἐθνῶν ὑπῆρξαν προῖον τῆς αὐτῆς καὶ ἐτι πλείονος ἐπιμιξίας. Οἱ Ἀγγλοὶ εἶναι φύραμα Κελτῶν, Σαξόνων, Νορμανδῶν. Οἱ Ῥώσοι, δουλωθέντες ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν Τατάρων, ἔχουσιν ἄφθονον Ταταρικὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας των. Μέγα τῆς Γερμανίας μέρος κατέχεται ὑπὸ Σλαυικῶν φυλῶν, ἐξ ὧν τινὲς μὲν ἐξεγερμανίσθησαν ἤδη, τινὲς δὲ καὶ ἐτι σώζουσι τοὺς τύπους τῆς καταγωγῆς των. Ἰθῆρις, Ῥωμαῖοι, Γότθοι, Ἀραβες, ἀλληλοδιαδόχως ἄρξαντες τῆς Ἰσπανίας, παρήγαγον τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, ἐντὸς τοῦ Κράτους τοῦ ὁποῖου ἄλλοτε ὁ ἥλιος δὲν ἔδωκε ποτέ. Δὲν ἀναφέρω τοὺς κατοίκους τῆς ἀρκτώσεως Ἀμερικῆς, εἰς ἣν συνέβρευσαν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπὶ τῇ ὁμογενείᾳ αὐτῶν καυχώμενοι Γάλλοι· τί ἄλλο εἶναι εἰμὴ κράμα Γαλατῶν, Ἑλλήνων, Ῥωμαίων, Φρέγκων, Νορμανδῶν καὶ νεωτέρων Γερμανῶν; Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν τοὺς κοσμοκράτορας Ῥωμαίους σύγκλυδας, ἂν καὶ οὐδ' αὐτοὶ ἦσαν ἄλλο τι ἢ ἄθροισμα Πελαγῶν, Ἑλλήνων, Φοινίκων, Αἰγυπτίων καὶ παντοδαπῶν ἄλλων ἐποίκων. Μὴ μᾶς ταραττῇ ἄρα ἡ ἐπιμιξία τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ ἔθνους μετὰ πολλῶν ξένων· τοῦναντίον, δυστύχημα ἴσως ἤθελεν εἶναι εἰάν διέμενεν ἐπὶ τοσοῦτου χρόνου διάστημα ἄμικτον καὶ ἰδιόρρυθμον, διότι φαίνεται ὅτι τὰ ἔθνη καὶ ἐκεῖνα συνοικέσια εἶναι κατὰ τινὰς ἐποχὰς ἀναγκαστὰ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐφύας τῶν λαῶν. Τὸ ζήτημα ἄρα δὲν εἶναι ν' ἀποδείξωμεν ὅτι τὸ νεώτερον

Ἑλληνικὸν ἔθνος κατάρχεται κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπὸ Περικλέους καὶ Φιλοποίμενος ὁ ἀγὼν, καθὼς βλέπετε, ἤθελεν εἶσθαι οὐ μόνον ἀδύνατος, ἀλλὰ καὶ μάταιος. Ὅ,τι πρόκειται, ὅ,τι πρέπει νὰ ἀποδείξωμεν ἱστορικῶς, εἶναι ὅτι ἐκ τῆς γενομένης καὶ ἐτι γενομένης ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπιμιξίας διαφόρων φυλῶν προέκυψεν ὄχι, ὡς λέγουσι, συρφετὸς βανάσιος, ἀδρανῆς, εὐθήης, ἀλλὰ ἔθνος περιέχον ἐν ἑαυτῷ τὰ στοιχεῖα μεγάλης πολιτικῆς ὑπάρξεως, καὶ ὅτι ἰδίως τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τροποποιηθὲν ὡς πρὸς τὸ θρησκευμα καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ δόγματα, ἀλλ' ἀναλλοίωτον ὡς πρὸς τὴν εὐφύαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἔθνισμοῦ, ζωοποιεῖ διηνεκῶς τὸ νέον τοῦτο προῖον τῆς ἀλληλουχίας τῶν αἰώνων. Ἴδού τὸ ζήτημα. Ἡ δὲ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου, εἶναι εὐκολος ἅμα στρέψωμεν τὰ βλέμματα περὶ ἡμᾶς. Τί συμβαίνει τῶντι σήμερον περὶ ἡμᾶς; Δύο φυλαὶ κατοικοῦσι τὴν Ἑλλάδα, ἡ Ἑλληνική, καὶ ἡ Ἀλβανική. Ἀλλ' ἡ Ἀλβανικὴ φυλὴ· ἀποτελεῖ ἄρα γε ἔθνος ἴδιον; Ἐχει ἴδια αἰσθητά, ἴδια συμφέροντα, πολέμια ἢ καὶ ἀπλῶς διαφορά τῆς Ἑλληνικῆς; Ἀλλοτε εἶχε, μάλιστα· σήμερον ὁμως, ὄχι· καὶ τότε εἶναι βέβαιον ὅτι ὄχι, ὥστε εἶδομεν αὐτὴν προθύμως μετασχοῦσαν καὶ πολυλάκις πρωταγωνιστήσασαν τοῦ τελευταίου ἀγῶνος ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος, καὶ αἰσθημάτων. Ἐν καὶ μόνον ἐθνικὸν στοιχεῖον ἔχει ἴδιον· εἰσέτι ἡ φυλὴ ἐκείνη, τὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ καὶ αὕτη ὑποχωρεῖ βαθμυδὸν εἰς τὴν κατακτητικὴν πορείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ δὲ ξένοι, οἱ χωρίζοντες ἀκόμη τὴν Ἀλβανικὴν φυλὴν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς, ἠδύναντο νὰ ἀκούσωσιν εἰς τε τὴν τελευταίαν ἐθνικὴν συνέλευσιν καὶ εἰς τὴν παροῦσαν βουλὴν τὰ εὐγενῆ τέκνα τῆς Ὑδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τοῦ Σουλίου ἀγορεύοντα περὶ τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκείνην ἥτις, καθὼς αἱ χρυσότεκτοι πανοπλῖαι τοῦ στρατοῦ τοῦ Εὐρύτου, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Πλούταρχος, εἶναι τὸ πολυτιμότερον ἡμῶν κτῆμα ἅμα καὶ ὄπλον. —Τοῦτο ὀνομάζω συγχώνευσιν τῆς Ἀλβανικῆς φυλῆς ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς· τοῦτο ὑπερίσχυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἅμα δὲ, ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τῶν ὕλικῶν δυνάμεων ὅσας ἡ φυλὴ ἐκείνη εἰσεκόμισε μεθ' ἑαυτῆς. Ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ συνέβη προδήλως καὶ ὡς πρὸς τὰς Σλαυικὰς φυλάς, τὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα ποτὲ ἐποικησάσας· ἡ μόνη διαφορά εἶναι ὅτι ἡ συγχώνευσις αὐτῶν συνεπληρώθη πρὸ καιροῦ, διότι ἡ ἐποικησις αὐτῶν ἦτο πολὺ ἀρχαιότερα, ἐνθ' ἡ τῶν Ἀλβανικῶν, ὡς μεταγενεστέρα, δὲν συνεπληρώθη ἐτι. Πᾶν ἄλλο ἱστορικὸν σύστημα, οὐ μόνον ἀντίκειται εἰς ἱστορικὰς μαρτυρίας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀλλὰ ἀντιβαίνει καὶ εἰς τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν συμβαίνουσαν ἐξακολούθησιν τοῦ αὐτοῦ γεγονότος.

Ἀλλ' ὅ,τι μάλιστα μαρτυρεῖ τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἡ γλῶσσα· διὰ νὰ κατανοήσωμεν καλῶς τὴν δύναμιν ταύτην ἀρκεῖ νὰ παραβάλωμεν τὴν γλῶσσαν μας πρὸς τὰς γλώσσας ἐθνῶν ἄλλων παραχθέντων ἐπίσης ἀπὸ μεγάλων ἐθνικῶν ἐπιμιξιῶν, πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν λ. χ. Αὕτη σύγκειται ἀπὸ

43,500 περίπου λέξεων τῶν ὁποίων ἡ ποικίλη καταγωγή εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ζῶσα ἱστορία τῶν ποικίλων φυλῶν ἐξ ὧν συνεκροτήθη ὁ σύγκλυσ ἐκεῖνος καὶ οὐδὲν ἦττον θαλασσοκράτωρ λαὸς· διότι 13,500 περίπου λέξεις εἶναι Ἀγγλοσαξωνικῆς καὶ ἄλλης Τευτονικῆς καταγωγῆς, 30,000 δὲ σχεδὸν Φραγκο-νορμανδικῆς ἢ ἐν γένει Ρωμανικῆς. Ἀνοίξατε ἤδη τὸ λεξικόν μας· ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν τὸ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Κ. Βυζαντίου ἐκδοθὲν, θέλομεν εὖρεῖ διὰ σύγκριται ἀπὸ 25,000 λέξεων, ἐξ ὧν 500 μόνον τὸ πολὺ ξέναι, αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι καθαρῶς ἑλληνικαί. Καὶ ἡ ἀναλογία θέλει προκύψει ἐπὶ παραδοξότερα, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι αἱ ξενικαὶ ἐκεῖναι λέξεις ἀνήκουσιν εἰς μόνην τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, καὶ ἐπομένως καθόταν προχωρεῖ ἡ γραμμικὴ ἐξαλείφονται, αἱ δὲ 25,000 τῶν ἑλληνικῶν δὲν ἀποτελοῦσι βεβαίως ὅλον τὸν θησαυρὸν τῆς γλώσσης μας, τῆς καθεκάστην ἀρυσμένης ἀπὸ τοῦ ἀνεξαντλήτου ἀποθεματικοῦ ταμείου τῆς ἀρχαίας. Ἐὰν ἐξαίρεσωμεν λοιπὸν τὴν ἐποικήσιν τῶν Ἀλβανικῶν φυλῶν, τῶν ἐποίων ἢ γλῶσσα ὑφίσταται μὲν ἐπὶ παρὰ τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ, ὡς εἶδομεν, ταχέως βαίνει, εἰς τὴν διὰ λύσιν τῆς, 500 λέξεις καὶ τινα τοπικὰ ὀνόματα εἶναι τὰ μόνα ἁμαρτήματα ὅσα ἐκληρονομήσαμεν ἀφ' ὧν τῶν προτέρων καὶ μεγάλων καὶ ποικίλων Ρωμαϊκῶν, Γαλτικῶν, Σαρακηνικῶν, Σλαβικῶν, Φραγκικῶν καὶ Ὀθωμανικῶν κατακτήσεων, εἰσβολῶν καὶ ἐποικήσεων. Τὸ πρᾶγμα εἶναι βεβαίως θαυμάσιον, καὶ παρέχει ἀφορμὴν εἰς πολλὰ καὶ ἀξιόλογα ἱστορικὰ συμπεράσματα. Ἐξ αὐτοῦ γίνεται ὀφθαλμὸν, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν συνέβη, ὡς ἀλλαγῶν, συνάρθρωσις τῶν ἐποικίων μετὰ τῶν ἐγχωρίων, ἀλλὰ πραγματικὴ συγχώνευσις αὐτῶν μετὰ τῶν τελευταίων πούτων — ἐκ τούτου δὲ ἐξηγεῖται ἐπίσης διατί ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐβράδυνε τοσοῦτον ὥστε καὶ ἐπὶ δὲν ἀνεπληρώθη, καθότι ἡ συνάρθρωσις, ὁ συμβιβασμὸς τῶν ἐθνῶν εἶναι πολὺ εὐκολώτερος παρὰ τὴν συγχώνευσιν, τὴν ἐντελῆ δηλαδὴ ἀποσύνθεσιν τοῦ ἑνός, τοῦ δὲ ἄλλου ὑπερίσχυσιν. Πρὸς τούτοις ἀπὸ τοῦ γλωσσικοῦ τούτου φαινομένου καὶ τῆς ὑπόψιν ἡμῶν, ὡς προείρηται, συμβαινούσης ἀποσυνθέσεως τῶν Ἀλβανικῶν φυλῶν, συνάγομεν καὶ ἄλλην οὐδὲν ἦττον περίεργον παρατήρησιν. Τί λέγουσιν οἱ ἀντίπαλοί μας; ὅτι αἱ Σλαβικαὶ φυλαὶ κατέστρεψαν ἐντελῶς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ὅτι μετέπειτα ἐξελληνίσθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἰδίως διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ὅτι οἱ ἐξελληνισθέντες οὗτοι Σλαῦοι εἶναι οἱ σήμερον καλούμενοι Ἕλληνες. Κατὰ τοὺς λόγους λοιπὸν αὐτῶν, ὁ μὲν ἀρχαῖος, ὁ γνήσιος Ἕλλητισμὸς, ὁ ἐν τῇ 6ῃ ἑκατονταετηρίδι (καθ' ἣν, ὡς λέγουσιν, συνέβη ἡ Σλαβικὴ ἐκείνη κατάκτησις), σώζων ἐπὶ πλουσιωτέραν ἀναγκάως τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἐθνικότητά του ἢ μετὰ ταῦτα, δὲν ἤδυνήθη νὰ ἀνθέξη εἰς τὴν Σλαβικὴν ἐποικήσιν· ὁ δὲ νόθος καὶ βεβαίως ἀσθενέστερος Ἕλλητισμὸς, ὁ προκύψας ἐκ τῆς ὑποτιθεμένης ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐξελληνίσεως τῶν Σλαβῶν, κατώρθωσεν, οὐ μόνον δύο ξενικὰς κυριαρχίας νὰ ἀποκρούσῃ (τὴν Φραγκικὴν καὶ τὴν Ὀθωμα-

νικὴν), ἀλλὰ καὶ νὰ συγχωνεύσῃ καὶ καθεκάστην νὰ συγχωνεύῃ ἐν ἑαυτῷ τὰς πολυπληθεῖς μὲν, ὁμολογουμένως δὲ οὐδὲν ἦττον τῶν Σλαβικῶν ἰσχυρὰς Ἀλβανικὰς φυλάς. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι καταθῆλος παραλογισμὸς.

Ἄλλο ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον νομίζω ἀναγκαῖον νὰ ἐπιστήσω ἀπὸ τοῦδε ἐπὶ πρὸς μικρὸν τὴν προσοχήν σας, εἶναι ἡ μεγάλη ἐπέκτασις τὴν ὁποίαν ἔλαβε κατὰ τὸν μεσαῖωνα τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ γένος. Τὸ πάλαι ἡ ἐστία τοῦ ἑλληνισμοῦ περιορίζετο εἰς ταύτην τὴν μικρὰν ἀπὸ Θεσσαλίας μέχρι Μαλέα χώραν, οἱ δὲ ἀρχαῖοι ἦσαν τοσοῦτον φειδωλοὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ὥστε δὲν ἤξιουν νὰ τὸ δώσωσιν οὐδὲ εἰς τὴν Ἡπειρον, οὐδὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Βραδύτερον δὲ βλέπομεν τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς Θράκης καὶ μετ' οὗ πολὺ δίδον τὸ ὄνομα καὶ τὴν γλῶσσαν του εἰς τὸ μέγα Βυζαντινὸν Κράτος. Πῶς καὶ διατί συνέβη ἡ ἐπέκτασις αὕτη, θέλομεν τὸ ἐξηγήσει ἄλλοτε· ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα εἶναι βέβαιον, διότι ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους εἶναι γεγονός· ἀναμνησθήτερον, ὁμολογούμενον· τί δ' ἄλλο σημαίνει τὸ γεγονός τοῦτο, εἰμὴ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἦτον ἡ πολυπληθεστέρη, ἡ ὀλικῶς καὶ ἠθικῶς ἀνωτέρα ὧν τῶν ἄλλων φυλῶν ἐξ ὧν συνεκροτεῖτο τὸ μέγα ἐπὶ Βυζαντινὸν Κράτος. Ἀλλως δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἐδιδόθησαν νὰ ἀποβάλλωσι τὸν Ρωμαϊκὸν χαρακτῆρα, τὸν ὅποιον τοσοῦτον ἐπόθουν νὰ διατηρήσωσι, καὶ ἐξελληνίσθησαν μᾶλλον ἀντὶ νὰ ἐκθαρσυνώσιν, ὡς ἤθελεν ἀναγκάως συμβῆ. Ἐὰν οἱ βάρβαροι ἦσαν ἐντὸς τοῦ κράτους τῶν πολυπληθεστέρων καὶ ἰσχυρότερον τῶν Ἑλλήνων — Παρατηρήσατε ἤδη τοῦτο· ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἤρξατο, κατὰ Γιββωνα, ἀπὸ τῆς 6ῃς ἑκατονταετηρίδος. Καὶ ὅμως, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Φαλμεράυερν, ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ 6ῃ ἑκατονταετηρίδι τὰ τελευταῖα τῶν Ἑλλήνων λείψαντα ἐξερρίζουντο ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ὑπὸ τῶν Σλαβῶν. Παραδόξον τῶντι ἐθνῶν, τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῆς ἐξοντώσεώς του, κυριεύει τὸν λαμπρότερον τῆς τότε οἰκουμένης θρόνον καὶ σταίνει τὴν ἐβρὰν του ἐν αὐτῷ τῷ Βυζαντίῳ! Τὸ δὲ παραδοξότερον ἴσως εἶναι, ὅτι αὐτὸς ὁ Γερμανὸς ἐκεῖνος ὁμολογεῖ τὴν ἐπέκτασιν ταύτην λέγων ὅτι, « τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλήνος σημαίνει σήμερον ὄχι πλέον, ὡς ἄλλοτε, τοὺς μεταξὺ τῶν Θετταλικῶν Τεμπῶν καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα καταστημένους παῖδας τοῦ Δευκαλίωνος, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ τοῦ Βυζαντίου θρόνου ἐξαρτωμένους Ὀρθοδόξους Χριστιανούς ». Ὁ Φαλμεράυερν νομίζει ἴσως ὅτι ἀποδίδων τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλήνος εἰς γένη ὁμολογουμένως μὴ ἑλληνικὰ καὶ μὴ ἐξελληνισθέντα ἐπὶ, ἐμπαθεῖ αὐτῷ τὴν περί τῆς ἐξοντώσεως τῶν κυρίως Ἑλλήνων ὁδὸν του, καὶ δὲν παρατηρεῖ, ὅτι ἐναντίας διὰ τῶν λόγων του ἐκείνων, ἀνατρέπει τὸ σύστημα αὐτοῦ, τὸ μὲν διότι ἡ μεγάλη καὶ ἐπίμονος τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἐπέκτασις εἶναι ὅλως ἀσυμβίβαστος μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἐξαφάνισιν· τὸ

δι, διότι ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὀνόματος τούτου εἰς γένε-
 ἄλλοτρια ἀποδεικνύει οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ, ὅτι τὸ Ἑλλη-
 νικὸν ἔθνος εἶναι ζωτικώτερον, περιέχει, δηλαδή, σοι-
 χεῖα ὑπάρξεως καὶ μέλλοντος ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ
 πλειότερα ὅλων τῶν ἄλλων φυλῶν, ὅσαι κατεστάθησαν
 περὶ αὐτὸ ἅπ' αἰῶνος, καὶ τούτου ἕνεκα ἔδωκεν εἰς αὐ-
 τὰς τὸ ὄνομά του, μετρίστου μεταδώσει καὶ τοὺς ἄλ-
 λους ἐθνικοὺς χαρακτηρήσας, καθὼς συνέβη καὶ συμ-
 βαίνει καὶ θέλει συμβαίνει διὰ παντὸς εἰς τὴν ἱστορίαν
 τῶν ἐθνῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ
 ἐκχέονται καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ οὐσιωδέστατα συμπε-
 ρίσματα. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ὄνομα διετηρήθη
 ἄραγε νικηφόρον ἀπὸ τσοῦτων καὶ τηλικούτων δυσ-
 χειριῶν, προσελαβὼν ἄραγε τσοῦτα νέα στοιχεῖα
 ῥώμης καὶ ὑπάρξεως, ἐπὶ ματαίῳ; Ἡ θεία Πρόνοια
 ἐργάζεται ποτὲ ἀσκοπῶς; Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπο-
 θέσωμεν ὅτι ἡ ἑλὴντε νὰ καταστρέψῃ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ
 ἔργον εἴκοσιν αἰώνων, νὰ διχασπάζῃ ὅ,τι ἐπὶ δύο χι-
 λιάδας ἐτῶν διετήρησε συντηνωμένον, νὰ χωρίσῃ ἀδελ-
 φούς καὶ, νεύμασα τὴν ἱεράν τῆς ἐλευθερίας εὐλογίαν
 εἰς τὸν Ἰακώβ, νὰ κωφεύσῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς δεήσεις
 τοῦ Ἡσυχ τοῦ λέγοντος· « Μὴ εὐλογία μία σοὶ ἐστὶ,
 Πάτερ; Εὐλόγησον δὴ καὶ ἐγὼ, Πάτερ; »

Ἦθελεν εἶσθαι ἄτοπον νὰ σὰς λύσω ἐν τῷ περιβά-
 λῳ τούτῳ τὰ ζητήματα ταῦτα. Ἀλλὰ ἡ λύσις αὐ-
 τῶν ἐνυπάρχει βεβαίως εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν καρδίαν·
 τούτο δὲ μόνον σὰς προσθέτω, ὅτι ἡ προκειμένη σπου-
 δὴ θέλει προσθέσει εἰς τοὺς πόθους, εἰς τὰς ἐλπίδας
 ἡμῶν τὴν ἀκαταμάχητον πεποιθήσιν τὴν ἀπὸ τῶν
 ἱστορικῶν γεγονότων προερχομένην, διότι ἔχει ἡ ἐπι-
 στήμη αὕτη τὸ θαυμάσιον τούτο προτέρημα, ὅτι δὲν
 εἶναι ἐπιστήμη θεωρητικὴ καὶ ἀρηρημένη, ἀλλὰ πρα-
 κτικὴ, πραγματικὴ, προαγγέλλουσα ἀσφαλῶς τὸ
 μέλλον, ὁδηγοῦσα ἀλανθίστως τὸ ἐνεστῶς.

Σὰς ὑπέδειξα ἤδη τὴν διδασκαλίαν τὴν ὁποίαν δυ-
 νάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἀπὸ αὐτῆς περὶ τοῦ μέλλον-
 τος· οὐδὲν ἥττον μεγάλη εἶναι καὶ ἡ ὥς πρὸς τὸ ἐνε-
 στῶς ὠφέλεια. Οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀναλαμβάνοντες τὸ
 ὀκχολον ἔργον τῆς κυβερνήσεως τοῦ ἔθνους, οἱ ἄν-
 ὄθρωποι οἱ περιβαλλόμενοι τὸ ἐπὶ δυσκολώτερον ἴσως
 ἀξίωμα τοῦ νομοθέτου, (καὶ πολλοὶ ἐξ ὑμῶν προσωρι-
 μῆνοι ἐπὶ βεβαίως νὰ ἀξιωθῇτε, ἡλικιωθέντες, τῆς
 τιμῆς ταύτης καὶ εὐθύνης), οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, λέγω,
 εἶναι ἀσυγχώρητον νὰ ἀγνοῶσι τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔ-
 θνους τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ κυβερνήσωσι, περὶ τοῦ
 ὁποῖου πρόκειται νὰ νομοθετήσωσι. Τὰ ἔθνη δὲν εἶναι
 μᾶζα ἄψυχος τὴν ὁποίαν ἕκαστος δύναται νὰ πλάσῃ
 κατὰ τὸ δοκοῦν, καθὼς οἱ κηροπλάσται τὸν κηρὸν ἢ
 τὸν γύψον, ἀλλ' ὄντα ἠθικὰ ἀναπτύξαντα βαθμηδὸν
 καὶ μορφώσαντα διὰ τοῦ χρόνου ἀνάγκας, συμφέρον-
 τα, αἰσθημάτων, ἔξεις, ιδέας, οἱ δὲ ἀναδεχόμενοι τὴν
 ἐγώγην αὐτῶν ὀφείλουν νὰ γνωρίζωσι ταῦτα πάντα,
 καὶ διὰ νὰ τὰ γνωρίσωσι καλῶς ὀφείλουν νὰ μελετή-
 σωσι τὴν βαθμιαίαν αὐτῶν μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν,
 ἕπερ ἐστὶ τὴν ἱστορίαν. Αἱ ἀλήθειαι αὗται εἶναι τε-
 τριμμένα, τριοδίτιδες, ἂν θέλετε· εἰς τὴν Ἑλλάδα
 ἕως συνειθίζομεν νὰ τὰς πρεσβεύωμεν μᾶλλον ἢ νὰ

τὰς βάλλωμεν εἰς πράξιν. Ἡ ἱστορία αὕτη λοιπὸν
 θέλει μᾶς διδάξει πολλὰ περὶ πολλῶν κυβερνητικῶν
 καὶ νομοθετικῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα καθεκάστην συ-
 ζητοῦνται, καὶ, ἐπὶ παραδείγματος, περὶ τῶν κοινοτή-
 των, περὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, περὶ τῆς διοι-
 κήσεως τῆς ἐκκλησίας, περὶ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου,
 περὶ τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐμπορίας, τῆς ναυτιλίας,
 τῆς γεωργίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐὰν δὲ ᾖναι χρεῖα νὰ
 σὰς φέρω καὶ ἄλλας ἀποδείξεις τῆς πρακτικῆς τῆς
 σπουδῆς ταύτης ὠφελείας, ἀρκεῖ, νομίζω, νὰ σὰς ἀ-
 ναφέρω τὸ παράδειγμα ἀνθρώπων ὅτινες, ἐπιχειρή-
 σαντες νὰ κυβερνήσωσι τὴν Ἑλλάδα βεβαίως ὄχι παί-
 ζοντες, ἡτθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ στρέψωσι τὰ
 βλέμματά των πρὸς τὸ παρελθόν καὶ νὰ τὸ συμβου-
 λευθῶσι μετὰ ζήλου. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, τοῦ
 ὁποῖου καιρὸς εἶναι νὰ ὁμολογήσωμεν τὰ ἔξοχα πολι-
 τικά προτερήματα καὶ τὴν εὐκρινῆ πρὸς τὴν Ἑλλά-
 δα ἀρροσίωσιν, ἅμα ἀναγορευθεὶς Κυβερνήτης, ἔγραψε
 πρὸς τὸν τὰ ἄκρα φέροντα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ
 Ἀνδρέαν Μουσταζοῦδην, τοὺς ἐξῆς ἀξιωματικῶς
 λόγους· « Σὲ παρακαλῶ νὰ συλλέξῃς ἐπιμελεστάτα
 ὅσον οἶόν τε πλειότερας περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλ-
 λάδος πληροφορίας, ὄχι τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ τῆς κα-
 τὰ τὸν μετὰίωνα Ἑλλάδος· καὶ νὰ με πέμψῃς τάχι-
 στα ὅσας εἰδήσεις γεωγραφικὰς, ἱστορικὰς, πολιτικο-
 γραφικὰς δυνήθῃς νὰ ἀνέυρῃς εἴτε εἰς ἐντυπα βιβλία,
 εἴτε εἰς χειρόγραφα. Τὰ ἀρχεῖα τῆς πρώτης Ἑνετι-
 κῆς δημοκρατίας, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀγίου Μάρκου,
 αἱ βιβλιοθήκαι τῶν ἀρχαίων πατρικίων τῆς Ἑνετίας,
 πρέπει νὰ περιέχωσι θησαυροὺς τοιούτων εἰδήσεων.
 Ἀντλήσον ἀπὸ αὐτῶν ὅσον ἐνεστὶν ἀφθονώτερον καὶ
 ἐπωφελέστερον. »

Ἐννοεῖτε ὅτι ὁ Κυβερνήτης δὲν ἐζήτησε τὰς πλη-
 ροφίας ταύτας ἐπὶ φιλολογικῷ τινι σκοπῷ, ἀλλ' ἐ-
 πὶ τῷ πρακτικωτάτῳ σκοπῷ τοῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν τό-
 πον τὸν ὁποῖον ἐκλήθη νὰ κυβερνήσῃ. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς
 δὲ βεβαίως ἐπείγόμενος ἀνάγκης καὶ ὁ τῆς πρώτης
 ἀντιβασιλείας δευτερεύων Γεώργιος Μάουρερ, καὶ περ
 περιστοιχισμένος ὑπὸ ἀπείρων τῆς διοικήσεως φρον-
 τίδων, ἐνόμιζε χρέος του νὰ ἀσχολῇται εἰς τὴν σπου-
 δὴν τῆς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως Ἑλληνικῆς ἱστορίας,
 καὶ συνέλαβε περὶ αὐτῆς, μάλιστα περὶ τῆς Ὀθωμανι-
 κῆς Κυριαρχίας, ὅλην πολὺτιμον, τὴν ὁποίαν μετὰ
 ταῦτα ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἐδημοσίευσεν.

Ἀπέδειξα, νομίζω, ἄχρι τοῦδε ὅτι ἡ προκειμένη
 σπουδὴ, ἂν καὶ θλιβερὰ ἐν μέρει διὰ τὰς πολλὰς συμ-
 φράς καὶ τὰ πολλὰ τοῦ ἔθνους παθήματα, εἶναι ὁμῶς
 ἀπαραίτητος διότι θέλει μᾶς διδάξῃ τὸ μέγα γεγονός
 τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, διότι θέλει ἀνατρέψῃ
 τὰς κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ μᾶς διαδοθείσας ὀλεθρίας ιδέας,
 διότι θέλει ἐμπεδώσει τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας
 μᾶς, διότι, τέλος, θέλει μᾶς φωτίσει πολὺ ὡς πρὸς
 τὸ ἐνεστῶς. Ἀνάγκη ἤδη νὰ ἐπιφέρω τινὰ περὶ τῶν
 δυσχειριῶν τὰς ὁποίας ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς
 τὴν σπουδὴν ταύτην.

(Ἀκολουθεῖ.)